

"TÜRK HALK ŞİİRİ"

Zekeriya KARADAVUT

Asım Bezirci, **Türk Halk Şiiri / Ta-rihçesi, Kaynakları, Şairleri ve Seç-me Şiirleri**, II. Cilt, İstanbul 1993, 493 + 400 s.

Âşık edebiyatı ile ilgili amatörlerin hazırladığı antolojiler, bu sahada ilmi olarak çalışan bizleri hem sevindirmek-te, hem de üzmektedir. Sevincimizin se-bebi, sahaya duyulan ilginin artarak de-vam etmesidir. Üzüntümüz ise, hazırla-nan antolojilerin düzensiz, eksik ve yan-lışlarla dolu olmasından kaynaklanmak-tadır.

Biz, bu yazımızda merhum Asım Be-zirci'nin hazırladığı **Türk Halk Şiiri** adlı antolojiyi çeşitli noktalardan tanı-tarak eksik ve yanlışlıklarını ortaya ko-ymaya çalışacağız.

Antoloji iki ciltten oluşmaktadır. Bi-ncinci ciltte "Sunu" (11-12), "İnceleme" (13-44), "İnceleme" kısmı; "Türk Halk Şiiri/Halk ve Şiiri" (15-16), "Türk Halk Şirinin Kökeni ve Evrimi" (16-32), "Halk Şirinin Koşuk Düzeni" (33-44) başlık-la-rını taşımaktadır. "Antoloji" (45-493) de XIII. yüzyıldan XIX. yüzyıla kadar olan âşıklar ve onların şiirleri yer almakta-dır. İkinci cilt ise (1-360), XX. yüzyıl âşıklarını ihtiva etmektedir. "Sözlükçe" (361-394) ile "Kaynakça" (395-400) da bu ciltte yer almaktadır.

Antolojinin adı **Türk Halk Şiiri** ol-masına rağmen, içinde halk şiiri (türkü, mani, ninni vb.)'ne ait bir tek örneğe rastlayamadık. Oysa, "İnceleme" kısmın-da, mani (36-37) ve türkü (40-41)'ye ait teknik bilgiler bulunmaktadır. Bu yüz-den antolojinin adı ile muhtevası arasın-da uyumsuzluk söz konusudur. Gerçi, hazırlayıcı halkın zevk alarak dinlediği

şiiri halk şiiri olarak kabul ediyor olabi-ler, ama bu da yanlışır. Zira, bu şiirin bir söyleyeni, sahibi vardır. Halk şiiri te-rimi, sahibi belli olmayan şiirler için ge-çerlidir. Karacaoğlan'ın söylediği şiir Karacaoğlan'a, Dadaloğlu'nun söylediği de Dadaloğlu'na aittir. Tıpkı, Yahya Ke-mal ve Orhan Veli'nin şiirlerinin kend-i-lerine ait olduğu gibi. Merhum Bezir-ci'nin mantığıyla hareket edersek, günü-müz şairlerinin şiirlerine yer veren anto-lojiye **Aydınlar Şiir Antolojisi** mi diye-ceğiz? Bizce, bu antolojinin adı, muhte-vasından hareketle, "Âşık Şiiri Antoloji-si" olmalıydı.

Bezirci, antolojisinin I. Cildinde (41) aruzlu türkülerden de bahsetmiş, semai ve kalender hakkında kısaca bilgi ver-miştir. Âşıklarımızın bazıları bu iki tür-rün dışında; yeni aruz ölçüsüyle söyle-nen "divan", "satranç", "vezn-i aher" ve "selis"le de örnekler vermişlerdir. Acaba bu türler hakkında niçin bilgi verilmedi, anlamadık. Ya hepsi hakkında bilgi verilmeliydi, ya da hiç biri hakkında ve-rilmemeliydi.

"İnceleme" kısmındaki yanlış ve ek-sikleri burada bırakarak "Antoloji" kıs-mından bahsetmek istiyoruz.

Bezirci, yazarlığına bilimsellik(!) kat-mak için, antolojisine aldığı âşıklar hak-kında yapılan çalışmalardan bazılarını, "Kaynakça"sında göstermiştir. Kaynak-çaya alınan kitap ve makalelerin künye-leri belli kurallara göre yazılır. Bu ku-rallar; yazar adı, kitap veya makale adı, yayımlandığı yer ve yıl ile sayfası şeklin-dedir. Hal böyleyken biz Bezirci'nin "Kaynakça"sında bu kurala uygun bir tek künye göremedik. Hatta künyeler bu kurala uymadığı gibi, kendi içinde de tu-

tarlı değil. Aynı kitap ve makalenin künyesi iki-üç şekilde yazılmıştır. Ayrıca "Kaynakça"da yer alan künyenin kitabamı, yoksa makaleye mi ait olduğunu anlamak da oldukça güç, hatta imkânsız olduğu yerler vardır. Aşağıdaki künyeler bunlara birer örnektir.

Mehmet Kaplan, Âşık Paşa ve Birlik Fikri, (1976), (I, 60); Ali Alpaslan, Âşık Paşa'da Tasavvuf (1964) (I, 60), Bunların dışında "Kaynakça"daki hatalardan bazılarını da şöyle sıralayabiliriz:

Faiz Demiroğlu (Türk Folklor Araştırmaları dergisi, Aralık 1952); Nejat Birdoğan (Türk Folklor Araştırmaları, Aralık, 1961, (I, 220); İbrahim Aslanoğlu (Sivas Folkloru dergisi, Ağustos 1977), İrfan Ünver Nasrattınoğlu (Sivas Folkloru, Ocak 1978) (II, 105). Bu künyelere bakan birisi **Türk Folklor Araştırmaları ile Türk Folklor Araştırmaları Dergisi ve Sivas Folkloru ile Sivas Folkloru Dergisi'nin** ayrı ayrı dört dergi olduğunu zannedecektir. Yukarıdaki yazılışına göre de öyle olması gerekir. Ama bunlar bildiğimiz **Türk Folklor Araştırmaları ile Sivas Folkloru** dergileridir.

M. Zeki (Halk Bilgisi Haberleri, 1933, sayı 29) ile M. Halit Bayrı'nın (Türk Folklor Araştırmaları dergisi, 1950, sayı 7) şeklinde sayıları belirterek verilirken; Cahit Öztelli (Türk Folklor Araştırmaları, Haziran 1953), (I, 350) şeklinde derginin sayısı belirtilmeden veriliyor. Bu bir tutarsızlıktır. Yazar, yoksa bu makaleleri görmedi de, başka bir kaynakçadan mı aktardı? Her halde böyle olmuş, değilse Cahit Öztelli'nin makalesinde yer aldığı derginin sayısını yazardı. Bütün bunlar gösteriyor ki, Bezirci "Kaynakça"ya aldığı künyelerini hiç bir kurala bağlı kalmadan gelişigüzel sıralayıvermiştir.

Antolojinin I. cildinin 358. sayfasında, "Ali Berat Alptekin, Dadaloğlu Bibliyografyası (1988)", künyesi yer almaktadır. Biz, şu anda halk edebiyatından doktora yapmaktayız ve Sayın Alptekin de hocamız olur. Kendisinin tek başına böyle bir kitabının olmadığını biliyoruz.

Adı geçen kitap, yine hocamız olan Prof. Dr. Saim Sakaoğlu ile beraber hazırlanmıştır. Bezirci, hangi bilimsel ve ahlaki kurala uyararak, eserden birinci ad olan hocamızın adını çıkarmıştır, bilemiyoruz. Yine, kitap görülmedi de, gören veya böyle bir kitabın olduğunu duyan biri mi Bezirci'ye haber verdi. Aynı cildin 214. sayfasında yer alan Âşık Kerem maddesinin kaynakçasında, "Mustafa Koç, Âşık Kerem (1960), künyesi yer almaktadır. Bunun da makale mi, kitab mı olduğunu anlamadık. Dergi adı verilmediğine göre kitaptır, diye düşünüyoruz. Fakat, Mustafa Koç'a ait böyle bir kitabın olmadığını da biliyoruz. Koç'un Kerem ile ilgili olarak bir makalesi vardır, adı da "Âşık Kerem" değil, "Âşık Mirza ile Aslı"dır ve makale, **Türk Folklor Araştırmaları**, 7(160), Kasım 1962, 2896-2899'da yayımlanmıştır.

"Kaynakça"nın eksik bir tarafı da, eksikliklerle dolu olmasıdır. Türkiye'de, âşık edebiyatı denince akla ilk önce Fudad Köprülü, Sadettin Nüzhet Ergun, M. Halit Bayrı, Cahit Öztelli ve Saim Sakaoğlu gelir. Hocam Sakaoğlu, âşık edebiyatı vadisinde 11'i kitap olmak üzere, 35'den fazla makale, 14 bildiri ile diğerleri konferans, tanıtıma ve derlemeden meydana gelen, toplam 80'in üzerinde çalışmaya imzasını koymuştur. Durum böyle olunca, hocamızın Antolojinin "Kaynakça" kısmında da çalışmaları paralelinde yer alması gerekirdi. Maalesef bunu göremedik. Biz burada hocamızın "Kaynakça" da gösterilmeyen makalelerini bir tarafa bırakarak, sadece "Kaynakça"ya alınmayan kitapları üzerinde duracağız.

Ercişli Emrah hakkında kitap olarak ortaya konulan tek çalışma hocamız Saim Sakaoğlu'na aittir. Hocamız, **Ercişli Emrah**, Ankara 1987, adlı eserini bu konuda kendisinden önce yapılan bütün çalışmaları titiz bir şekilde gözden geçirerek, Erzurumlu Emrah'a mal edilen şiirler ile Ercişli'nin çeşitli kaynaklarda yer alan şiirlerini edisyonkritikle incelemiş ve ortaya mükemmel bir eser koymuştur. Biz bu eseri Antolojinin Ercişli Emrah maddesinde göremiyoruz. Bezirci

ci, böyle bir eseri görmedi mi, veya -diğerlerinde olduğu gibi- dostları bu eserin varlığından bahsetmediler mi? Yoksa Bezirci bunu "Kaynakça"ya almak ni istemedi, bilemiyoruz, ama sebep ne olursa olsun **Ercişli Emrah**'ın "Kaynakça"da yer almaması büyük bir eksiklik tir. Hocamızın "Kaynakça"da olmayan diğer bir eseri de **Dadaloğlu**, Ankara 1987'dir. **Dadaloğlu** da tıpkı **Ercişli Emrah** gibi son derece titiz bir çalışmayla ortaya konulmuştur. Sıradan diyebileceğimiz kaynakların yer aldığı bir yerde **Dadaloğlu** nun bulunmaması da büyük bir eksikliktir.

Hocamızın, **Bayburtlu Zihni**, Ankara 1988 (I, 378) ile **Senin Aşkıyla / Kadırlı Halil Karabulut**, Konya 1987 (II, 169), Bezirci'nin lütfü(!) ile "Kaynakça"ya alınmış, fakat bu sefer de ikinci kitabın adından bir kısmı -Herhalde tasarruf etme(!) düşüncesinden kaynaklanmış olacak ki- atılmış ve sadece **Kadırlı Halil Karabulut** olarak yer almıştır. Sakaoğlu ile Ali Berat Alptekin'in ortak hazırladıkları **Bayburtlu Zihni Bibliyografyası**, Ankara 1990 ise yine "Kaynakça"ya girememiş. Bunun yanında Sakaoğlu hocamızın **Türk Dili / Türk Şiiri Özel Sayısı III (Halk Şiiri)**, C.LVII, (445-450), Ocak-Haziran 1989'a yazdığı "Türk Saz Şiiri" adlı makale "Kaynakça"da rast gele ve keyfi bir şekilde yer almıştır. Bu madde, **Ercişli Emrah** (I, 220), **Karacaoğlan** (I, 259) ve **Kuloğlu** (I, 254) gibi maddelerde kaynak olarak gösterilmezken, **Aşık Ömer** (I, 282) ve **Tamaşvarlı Aşık Hasan** (I, 278)'da kaynak olarak gösterilmiştir. Bu makalenin bazı maddelerde kaynak olarak yer almasının ve yine aynı şekilde bazı maddelerde de yer almamasının hiç bir mantıklı izahı olamaz. Sakaoğlu hocamızın **Türk Dünyası El Kitabı/Üçüncü Cilt Edebiyat**, (2.b) Ankara 1992, 283-304'e yazdığı "Türk Saz Şiiri" maddesi ile **Başlangıcından Günümüze Kadar Büyük Türk Klasikleri**, İstanbul 1986'nın 4. 6. 7. ve 9. cildinde yazdığı konuyla ilgili maddesi "Kaynakça"nın hiç birinde yer almamıştır.

Madde "Kaynakça"larının bazılarında bulunması gerektiği halde bulunmayan bazı eserleri de şu şekilde sayabiliriz: Dr. Mustafa Tatçı, **Yunus Emre Divanı**, II. Cilt, Ankara 1990; Prof. Dr. Abdurrahman Güzel, **Kaygusuz Abdal (Alâaddin Gaybî) Bibliyografyası (Hayatı-Eserlerinden Örnekler-Bibliyografya)**, Ankara 1986; Prof. Dr. Şükrü Elçin, **Aşık Ömer**, Ankara 1987; Prof. Dr. Şükrü Elçin, **Gevherî Divanı / İnceleme Metin-Dizin-Bibliyografya**, Ankara 1984; Ali Abbas Çınar, **Aşık Kâtibi Bibliyografyası**, Ankara 1992; Ali Abbas Çınar, **Aşık Dertli Bibliyografyası (Hayatı-Sanatı ve Şiirlerinden Örnekler)**, Ankara 1990; Yrd. Doç. Dr. Ali Berat Alptekin, **Erzurumlu Emrah Bibliyografyası (Hayatı, Sanatı ve Şiirlerinden Örnekler)**, Ankara 1986; Yrd. Doç. Dr. Ali Berat Alptekin, **Çıldır- lı Aşık Şenlik Bibliyografyası (Hayatı, Sanatı ve Şiirlerinden Örnekler)**, Ankara 1989; Yrd. Doç. Dr. Ali Berat Alptekin - Yrd. Doç. Dr. Esmâ Şimşek, **Posoflu Aşık Müdamî Bibliyografyası**, Ankara 1992; Dr. Hasan Avni Yüksel - Kadir Özdamarlar, **Aşık Seyrânî Bibliyografyası (Hayatı, Edebi Şahsiyeti ve Şiirlerinden Örnekler)**, Ankara (1991); Dr. Doğan Kaya, **Aşık Ruhsatı Bibliyografyası**, Ankara 1992.

Antolojinin "Kaynakça"larındaki hatta, yanlışlık ve eksikliklerin hepsini yazsak ya "Kaynakça"ları yeniden yazmamız gerekecek, ya da Antolojinin yarısı kadar "Kaynakça" hataları yazmış olacağız. Bu sebeple "Kaynakça"yı burada bırakıp "Yapıtı" kısmına geçiyoruz.

Antolojinin kuralsız tutarsız ve rast gele sıralanmış kitap adlarıyla dolu bir kısmı da "Yapıtı"dir. Bezirci, "Sunu"unda antolojisine aldığı âşıkları nasıl seçtiğini anlatıyor, fakat "Kaynakça" ve "Yapıtı"na aldığı çalışmalarını nasıl seçtiğini anlatmıyor. Eğer anlatsaydı, bizdeki tereddüt ortadan kalkmış olurdu.

"Yapıtı" kelimesindeki "i" iyelik eki- dir. Yani sahiplik bildirip bir nesnenin

kime ait olduğunu ifade eder. Ben, herhangi bir âşık veya başka bir konu ile ilgili bir kitap hazırlarsam bu benim yapıtım olur. Tıpkı tanıtmaya çalıştığımız antolojinin Asım Bezirci'nin "yapıt"ı olduğu gibi. Asım Bezirci bu basit yapıyı bilmiyor olacak ki, Antolojide yer alan âşıklar hakkında yapılan çalışmalardan bazılarını, o âşığın kendisinin hazırladığı bir kitapmış gibi göstermiştir. Cahit Öztelli, **Karacaoğlan / Bütün şiirleri**, İstanbul 1970, Karacaoğlan maddesinin "yapıt" sahibi olduğunu bilmiyoruz!

"Yapıtı"nın anlaşılmayan bir tarafı da, hangi çalışmaların "yapıtı"na, hangilerinin ise hangi sebeplerden dolayı "Kaynakça"ya alındığıdır. Fikret Türkmen hocamızın doktora çalışması olan **Âşık Garip Hikâyesi Üzerinde Mukayeseli Bir Araştırma**, Ankara 1974, **Âşık Garip** (I, 174) maddesinin "Kaynakça"ında yer alırken, yine aynı şekilde Muhan Bali hocamızın doktora çalışması olan **Ercişli Emrah ile Selvi Han Hikâyesi Varyantların Tesbiti ve Halk Hikâyeciliği Bakımından Önemli**, Ankara 1973 adlı eseri Ercişli Emrah (I, 220) maddesinin "Yapıtı"nda eserin adından tasarruf edilerek (!) yer almaktadır. Bunun gibi örnekleri çoğaltmak mümkündür. Fakat, "Yapıtı"nın sanki "kurra ile oluşturulmuş eserler listesi" gibi olduğunu belirterek burada bırakıyoruz.

Bayburtlu Zihni (I, 378) maddesinin "Yapıtı" kısmında Zihni'nin **Hikâye-i Garibe**'sinin yayımlanmadığı yazılıdır. Oysa eser Prof. Dr. Saim Sakaoğlu ile Yrd. Doç. Dr. Ahmet Sevgi imzalarıyla 1992 yılında Konya'da yayımlanmıştır.

Antolojinin "Yapıtı" kısımlarına alınması gerektiği halde alınmayan eserlerden bazılarını sıraladıktan sonra, biraz da bilgi yanlışlıklarından söz etmek istiyoruz.

Halil Karabulut, **Damlada Derya Gizlidir**, Ankara 1988; **Âşık Deryamî, Gülme Zarıma**, Ankara 1990; **Ben Beni Bilince / Gürünlü Âşık Gülhani**, Ankara 1992.

Asım Bezirci, âşıklar hakkında yapılan yeni çalışmaları görmediği ve antolojisini kendinden önceki antolojilerden "fotokopi" ve "makaslama" usulüyle hazırladığı için, eski yanlışlıkları aynen devam ettirmiştir.

Bezirci, Mustafa Tatçı'nın, **Âşık Yunus ve Diğer Yunusların Şiirleri**, Ankara 1991 adlı eserini görseydi, "**Âşkın Odu Çiğirimi**" (I, 49) ve "Ben Dervişim Diyene" (I, 59) adlı şiirleri Yunus Emre'ye mal etmezdi ve Yunus Emre'nin de "Âşık Yunus" mahlasını kullanmadığını öğrenirdi. Ayrıca, Prof. Dr. Şükrü Elçin'in hazırladığı **Âşık Ömer**, (Ankara 1987)'yi görseydi **Âşık Ömer'in Konyalı**, hocası Şerefi'nin de Karamanlı olduğunu tekrar etmezdi. Elçin, eserinde yeni bilgileri de değerlendirerek **Âşık Ömer'in** de hocası Şerefi'nin de Kırmırlı olduğunu ortaya koymuştur. Yine Bezirci, Doç. Dr. (Prof.) Saim Sakaoflu'nun hazırladığı **Ercişli Emrah**, Ankara 1987 adlı çalışmayı görseydi, hangi şiirin Ercişli Emrah'a, hangisinin Erzurumlu Emrah'a ait olduğunu öğrenir, yanlışlıklar yapmazdı. Ayrıca şiirlerin daha düzgün ve tam şeklini antolojisine alırdı.

Yanlışlık ve eksiklikler her sayfada yeni bir boyut kazanmaktadır. Biz bunların tamamını tesbit edip yazsak, ortaya yeni bir antoloji koymuş oluruz. Böyle bir niyetimiz olmadığından, bir iki konuya daha temas ederek yazımıza son vermek istiyoruz.

Antolojinin arka kapağında Asım Bezirci'nin 70 kitabı ile "Özgürleşme ve aydınlanma kavgası"na katkıda bulunduğu yazılmaktadır. Biz, onun 71. kitabını tanıma ve inceleme fırsatı bulduk. Diğer 70 kitabı da bu kitap gibi yanlışlarla dolu, eksik ve baştan savma ise, vay geldi bizim "özgürleşme ve aydınlanma kavgamıza" demekten kendimizi alamıyoruz.

Son olarak bu antoloji ile ilgili bir tanıtmadan bahsetmek istiyoruz. Sayın Dr. Mustafa Duman, "Asım Bezirci'den Türk Halk Şiiri" adlı yazısında bu kitabı; "Yoğun bir emek ürünü, değerli bir antoloji, Asım Bezirci'nin çalışkanlığının ti-